

Ercüment Kuran, *Türkiye'nin Batılılaşması ve Milli Meseleler*, Ankara 1994, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, X + 300 sh.

Ülkemizin önde gelen Yakınçağ uzmanlarından olan emekli Profesör Dr. Ercüment Kuran'ın dağınık yerlerde çıkan makaleleri bir kitap halinde toplanmış bulunmaktadır. Buna önyak olan M. Türköne'yi kutlamak gerekir. Çünkü hocamız, çok yönlü bilgilerini çok dağınık yerlerde farklı vesilelerle ortaya koyuyordu. Böylece şimdi XIX. yy. için bir çok meseleyi inceleyen toplu bir eseri elimizde bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi'nde yetiştikten sonra, orada görev yapan, daha sonra çeşitli üniversitelerde, bu arada Amerika ve Kanada'da çalışan Prof. Kuran, en son olarak Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümünü kurmuş, bu satırların yazarının da birlikte çalışmaktan kıvanç duyduğu bir bilim adamı olarak oradan emekli olmuştur. Kendisi XIX. yüzyılı çok iyi bilen, dünyayı takip eden bir ilim adamıdır. Son yıllarda ilmî dergilerin satın alınamayışlarından şikayetçi olurdu. Gerçi kendisi yurt dışı seyahatlerinde bunu telâfi edebiliyorsa da ülkemizin dünyadaki araştırmaları takip edememesi olumsuz bir gerçektir.

Sayın Kuran, beş bölümlük eserinde ilk bölümde "Türk Tefekkürü ve Batılılaşma Macerası"nı başlık almıştır. Burada 'Batılılaşma' veyâ 'Çağdaşlaşma' denilen olayın bazı görüntüleri üzerinde durulmuştur: Müsbet bilimler, daimi elçilikler, kültür, tanzimat, düşünürler ve nihayet Fransa.

İkinci bölüm, "Düşünce Akımları"dır. Ülkemizdeki düşünce akımlarının incelenmesi hayli karmaşık ve son derece zor olmakla birlikte, eldeki sınırlı bilgilerle buna çabalanmaktadır. Bu bölümde doğrudan konunun geneli içinde değil, bazı konularla meseleye temas edilmektedir: 'Türk adı', 'milliyetçilik', 'milli hakimiyet', 'panislamizm' ve 'devlet, cemiyet, fert' telakkileri. Görülüyor ki burada daha çok 'milliyetçilik' üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü bölüm, "Batılılaşma Dönemi Türk Aydınları ve Yeni Düşünceler" başlığını taşımaktadır. Prof. Kuran'ın dahil olduğu bir kısım araştırmacılar, XVIII. yüzyıl sonlarından itibaren başlayan döneme "Batılılaşma" demekle de, bize kalırsa bu gerçeği tam ifade etmekten uzaktır. Ancak bir dönemin yankısı olduğu da unutulmamalıdır: "Garplılaşmanın neresindeyiz?"i de bu arada unutmamak gerekir. Bu bölümde Prof. Kuran'ın bu dönemin şahsiyetleriyle ilgili çalışmaları bir araya getirilmiştir: Ali Aziz Efendi, Sadık Rifat Paşa, Ahmet Cevdet Paşa, Ali Suavi, Tunuslu Hayreddin Paşa, Küçük Sait Paşa, Said Halim Paşa ve Satı el-Hürî (1880-1968). Son şahsiyet, "Bir Osmanlı Aydını" olarak tanıtılmaktadır.

Dördüncü bölüm, "Modern Tarihçilik" başlığında olup, Karlofça sonrasındaki Osmanlı tarih yazıcılığı ile birlikte, II. Abdülhamid dönemi tarih yazıcılığı ve Yusuf Akçura'nın tarihçiliğinden de söz edilmektedir. Eserin son bölümünde, XIX. yüzyılı iyi bilen bir Türk aydınının gözüyle Türkiyenin bugünkü meseleleriyle ilgili görüşleri yer almıştır. Tabiatıyla bunlar, Yunan, Ermeni, Kıbrıs, Arap, Kürt meseleleridir. Son makale "Türk milleti Nereye gidiyor?" başlığını taşımaktadır. Hepimiz biliyoruz ki Türk milleti bunca engellemelere rağmen, tarihin kendisine bahsettiği aydınlık geleceğe gitmektedir. Bunun için de Hocamızın da belirttiği gibi, kendisine güvenmek, metodlu çalışmak ve dünyayı, taklit etmiyerek tanımak ve özünü kavramak gelmektedir.

Kuran üstadımıza, böyle çeşitli konulardaki çalışmalarını bir araya getirecek daha nice güzel kitaplar yazmasını diliyoruz ve bekliyoruz.

Tuncer Baykara